

Przedmioty w rytuale. Interpretacja nomenklatury religijnej i praktyk w starożytnej Grecji

1. Cel naukowy projektu

Celem projektu jest zbadanie relacji między kulturą materialną i rytuałem. Chociaż kulturze materialnej oraz religii greckiej bądź rytuałowi poświęcono w ostatnim czasie sporo uwagi, wykorzystanie przedmiotów w rytuale wymaga dalszych badań. Zazwyczaj w ich interpretacji wykorzystuje się kategorię „przedmioty rytualne”, jednak nie ma ona odpowiednika w terminologii antycznej ani w żadnej z kategorii używanych wówczas przedmiotów. Dlatego proponuję rozwinąć metodologię, która pozwoli, w dostępnym nam zakresie, spojrzeć na te „przedmioty” oczami ludzi, dla których były one pierwotnie przeznaczone. Przyjęcie podejścia antropologicznego pozwoli na lepsze zrozumienie tych przedmiotów nie jako „źródeł archeologicznych”, lecz zgodnie z ich rzeczywistym postrzeganiem i wykorzystywaniem w kulturze antycznej.

2. Opis badań

Uważna analiza dostępnych danych, krytycznie podchodząca zarówno do źródeł starożytnych, jak i ich współczesnych interpretacji, pozwoli wprowadzić korektę do współczesnej terminologii i klasyfikacji. Projekt ma charakter interdyscyplinarny, gdyż łączy analizę danych literackich, epigraficznych i archeologicznych. Porównanie tych korpusów źródeł umożliwi wskazanie niespójności w przyjmowanej perspektywie i interpretacji danych.

Analiza kategorii starożytnych występujących w źródłach i krytyczne porównanie ich z kategoriami współczesnej nauki, prowadzi do lepszego zrozumienia znaczenia kultury materialnej w ramach starożytnych praktyk rytualnych. W celu wyodrębniania tych kategorii nasze badania skoncentrują się na inwentarzach świątynnych z Aten i Delos, a zatem najbardziej kompletne serie tego typu dokumentów antycznych (odpowiednio: 434/3 – ok. 300, IV w. – 166 p.n.e.). Właściwy dobór źródeł daje najpełniejszy wgląd w zestaw przedmiotów przechowywanych w sanktuariach w określonym czasie. Oba korpusy są z sobą powiązane, co umożliwi porównanie kategorii przedmiotów w obu miejscach z uwzględnieniem wymiaru diachronicznego. Greckie kategorie są uwarunkowane rodzajem materiału, statusem własności oraz użytecznością bez specyficznego związku z bogami i rytuałami. Drugim rodzajem źródeł analizowanych z tej perspektywy będą wzmianki o tych samych kategoriach przedmiotów w tekstach literackich. Inną możliwością analizowania roli przedmiotów w rytuale jest zwrócenie uwagi na strategie onomastyczne świąt i rytuałów. Obecność terminu oznaczającego przedmiot w nazwie nie musi oznaczać, że dany przedmiot istotnie był wykorzystywany w rytuale. Po dokonaniu analizy źródeł klasycznych, musimy uwzględnić stan zachowania źródeł. W niektórych przypadkach rozstrzygnięcie pytań badawczych wymaga rozszerzenia zakresu chronologicznego i geograficznego bazy źródłowej. Analiza nazewnictwa świąt, kapłanów i personelu świątynnego wymaga uwzględnienia inskrypcji z Azji Mniejszej. Regulacje dotyczące przedmiotów w sanktuariach, ich wykorzystania oraz składowania wymagają analizy całości korpusu epigraficznego niezależnie od datowania i miejsca pochodzenia inskrypcji. Co więcej, rozszerzenie ram poza okres klasyczny i hellenistyczny pozwoli uchwycić zmiany w mechanizmach nadawania nazw przedmiotom oraz zmian w typologii przedmiotów związanych z sanktuariami. W świetle kategorii starożytnych możemy rozstrzygnąć kwestie związane z funkcją i funkcjonalnością, przedmiotami o specjalnym lub codziennym charakterze, mechanizmami rytualizacji i istotnością samej kategorii przedmiotów rytualnych.

3. Powody podjęcia tematyki badawczej

W badaniach nad kulturą materialną brakuje systematycznej analizy nomenklatury i kategoryzacji przedmiotów w greckich sanktuariach. Nie ma również systematycznej analizy pełnionych przez nie funkcji. Podjęcie tych badań umożliwi rewizję wiedzy o praktykach rytualnych. Zrozumienie kategorii antycznych pozwoli na rozstrzygnięcie problemów metodologicznych kilku dyscyplin.

4. Oczekiwane rezultaty

Projekt zakłada analizę źródeł starożytnych (literackich, epigraficznych i archeologicznych) zawierających dane dotyczące relacji między kulturą materialną i rytuałem. Różne korpusy źródeł wykazują rozbieżności, których analiza pozwoli uniknąć błędnych uogólnień i nieuprawnionego rozszerzania wniosków z jednego typu źródeł na inne. Projekt dostarczy wiedzę o sposobach nadawania nazw przedmiotów przez Greków oraz sposobach ich użytkowania, a w rezultacie pozwoli niuansować nasze rozumienie kultury materialnej i rytuału. Używane w projekcie wyrażenie „przedmiot rytualny” (*ritual object*) ma charakter heurystyczny, a nie operacyjny. Jego analiza ukáže różne mechanizmy nadawania nazw świętom i rytuałom, różnorodność funkcji, które możemy przypisać przedmiotom jako nośnikom praktyk rytualnych, a także ocenić wartość współczesnych wniosków dotyczących przedmiotów rytualnych jako wszechogarniającej i oczywistej kategorii.